COORDONAREA SIMPLĂ, COMPLEXĂ ȘI CONTEXTUALĂ

DE

G. BELDESCU

Despre raportul de coordonare s-a scris în ultimul timp mult. S-au ridicat probleme noi și interesante, dintre care unele au căpătat soluții contradictorii, altele au prilejuit explicarea unor situații confuze, iar altele au dus la concluzia că definiția însăși a coordonării ar trebui revizuită[1]. Ca peste tot în sintaxă, fapte pe care tradiția școlară ni le înfățișa simple și definitiv rezolvate, se dovedesc a fi complexe și încă neconturate. În lucrarea de față ne propunem să aducem în discuție un alt aspect al coordonării, și anume *formele pe care le ia raportul de coordonare în funcție de natura termenilor coordonați*. Am folosit cu predilecție exemple culese din cărți care circulă în școală, spre a arăta și în felul acesta că modul tradițional de interpretare a unor fapte de limbă nu este întotdeauna cel corect.

*

T e r m e n i i c a r e p o t i n t r a î n r a p o r t d e c o o r d o n a r e. Deoarece lucrarea de față pune în discuție anumite aspecte ale

[1] Amintim doar cîteva din problemele discutate: *coordonatele cauzale* (în *Gramatica limbii române*, Ed. Acad. R.P.R., II, §§ 294—298; Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*, 1956, p. 697—698; Sorin Stati, *Există propoziții cauzale coordonate?* în *Limba română*, 6/1954; Al. Graur, *Pentru o sintaxă a propozițiilor principale*, în *Studii de gramatică* I, 1956, p. 131—132; G. N. Dragomirescu, o comunicare recentă făcută la Filiala București a Societății de științe istorice și filologice); *gradul de dependență a propozițiilor coordonate* (la Al. Graur, *lucr. cit.*, p. 129—130; S. Stati, *Dependența semantică a propozițiilor și rolul lor sintactic*, în *Studii de gramatică*, II, 1957, p. 141—149; Maria Gabrea, *Structura frazei din punct de vedere gramatical*, în *Limbă și literatură*, III, 1957, p. 79—90, unde se reiau tezele fundamentale din G. Dragomirescu, *Sintaxa și stilistica propozițiilor independente*, Brașov,1939); *izolarea coordonatelor* (la Gh. Bulgăr, *Izolarea subordonatelor în proza artistică contemporană*, în *Studii de gramatică*, I, 1956, p. 166—167); *termenii care se pot coordona* (la Mioara Avram, *Observații asupra coordonării* în *Studii de gramatică*, II, 1957, p. 151—159).

BDD-A10402 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:58:55 UTC)

coordonării decurgînd din natura termenilor coordonați, este necesar să prezentăm mai întîi, sumar, categoriile de termeni care se pot coordona. Noțiunile prefigurate în partea aceasta se vor preciza treptat, de-a lungul lucrării.

Pot intra în raport de coordonare următoarele trei categorii de termeni: *a*) părțile de propoziție și propozițiile, considerate individual; *b*) grupurile sintactice constituite prin coordonarea a două sau mai multe părți de propoziție, a două sau mai multe propoziții; *c*) frazele sau grupurile de fraze, a căror structură este indiferentă.

Vom numi mai departe prima categorie de termeni — părțile de propoziție și propozițiile — *elemente* ale coordonării. În interiorul propoziției elementele coordonate alcătuiesc ceea ce gramaticile numesc *părți multiple* de propoziție, Pot apărea ca părți multiple subiectul, numele predicativ, atributele și complementele:

S-au făcut *porumbi și grîu*, întri-n porumbi ca-n pădure (subiect multiplu) (*Graiul nostru* I, 51).

Crud și cumplit este omul acesta, fiica mea (nume predicativ multiplu) (C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanu*).

Urîm *ignoranța și mediocritatea* ascunse sub cuvinte *răsunătoare dar reci* de simț (complement și atribut multiplu) (*Steaua Dunării*, 1855, *Program*).

Propozițiile se pot coordona ca: *a*) principale libere de subordonate, ntre ele (P—P); *b*) principale libere de subordonate cu principale regente (P—PR); *c*) principale regente între ele (PR—PR); *d*) subordonate libere de alte subordonate, între ele (S—S); *e*) subordonate libere de alte subordonate cu subordonate regente (S—SR) și *f*) subordonate regente între ele (SR—SR):

Vînătorul desfăcu tutunul și scoase din carîmbul cizmei o pipă neagră (P—P) (M. Sadoveanu, *Păcat boieresc*).

Ala s-a fos ducînd prin țara turciască și-a fos vind noaptea-n țară, să nu-l vadă soarele (P—PR) (*Graiul nostru* I, 50).

Cine are bani *bea și mănîncă* (PR—PR) (I. Creangă, *Harap Alb*).

Pe urmă, peste vreo jumătate de ceas, năvăli Nicolae, fratele învățătorului, *care nu fusese acasă și aflase de la oameni* (S—S) (L. Rebreanu, *Răscoala*).

Toți slujbașii mari și mici își aveau prepelicarii lor, *cari căutau vînatul și-l aduceau înaintea vînătorului* ca să-l jumuliască (S—SR) (N. Filimon, *Ciocoii vechi și noi*).

A fost odată un vînător *care*, de cîte ori mergea la vînătoare, *avea obiceiul* să ia cu dînsul pe slujitorul său, *iar* cînd se întorcea înapoi, *povestea* cui vrea să-l asculte *o mulțime de întîmplări minunate* (SR—SR) (Al. Odobescu, *Pseudokinegetikos*).

BDD-A10402 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:58:55 UTC)

Pot intra în raport de coordonare elemente din ambele categorii, adică părți de propoziție cu propoziții[1]. În această situație propozițiile sînt totdeauna subordonate, avînd același regim ca partea de propoziție cu care se coordonează :

Tu să-mi fii frate, rudă, ce-i vrea (nume predicativ și subordonată predicativă) (V. Alecsandri, *Istoria unui galben*).

A doua categorie de termeni care se pot coordona o formează grupurile sintactice constituite prin coordonarea a două sau mai multe elemente. Unui asemenea grup îi vom spune *serie* de termeni coordonați. Specificul seriei constă în faptul că e un grup rezultat din coordonarea unor elemente și că poate deveni, la rîndul ei, termen de coordonare (într-un grup sintactic superior). Ca *rezultat* al coordonării elementelor, am vorbit despre serie, fără să o numim, mai sus, în cadrul primei categorii de termeni coordonați. În postura de *termen* al coordonării, seria se poate coordona cu o altă serie sau numai cu un element. De obicei, în compoziția seriilor cu rol de termen coordonat intră numai părți de propoziție sau numai propoziții, adică numai elemente de același fel. Seriile cu rol de termen coordonat nu alcătuiesc — fiecare separat — o frază :

Nu se însoară decît numai atunci cînd găsește o zestre după placul lui, fără să se turbure dacă femeia cu care-și leagă soarta este *june, frumoasă și crescută bine sau slută și depravată* (două serii alcătuite din părți de propoziție) (N. Filimon, *Ciocoii vechi și noi*).

Iar Manole sta, / Nici că mai lucra, Ci mi se culca / Și un vis visa (două serii alcătuite din propoziții) (*Mînăstirea Argeșului*, colecția *Poezii populare*, V. Alecsandri).

Eu întorceam capul de la coșniță, dar jimbla și salamul miroseau, iar alunele și migdalele sunau (o propoziție și o serie alcătuită din propoziții coordonate) (B. Șt. Delavrancea, *Domnul Vucea*).

A treia categorie de termeni o constituie *frazele* sau *grupurile de fraze*. În situația de termen coordonat frazele sau grupurile de fraze se coordonează fie între ele, fie cu o serie, fie numai cu un element. Structura frazelor este indiferentă. Raportul este marcat gramatical, de o conjuncție :

Poate că ne-o feri dumnezeu de pîrjol ! zise Rogojinaru într-un rînd. Numai stăpînirea să fie cuminte și energică. Țăranului îi trebuie dreptate, cucoane, dar și stăpîn. Dacă stăpînul e slab, dreptatea nu-i mai ajunge. *De aceea* zic că fără o mînă tare nu se vor liniști oamenii (L. Rebreanu, *Răscoala*).

*

Coordonarea simplă. Numim coordonare simplă, coordonarea dintre două sau mai multe elemente. În situația aceasta elementele

[1] Vezi Mioara Avram, *lucr. cit.*, p. 151—152.

BDD-A10402 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:58:55 UTC)

alcătuiesc un grup sintactic specific, căruia i-am spus *serie*. Ordinea obișnuită a elementelor dintr-o serie este succesiunea imediată, marcată de indici de coordonare (conjuncție, pauză, intonație). Vecinătatea textuală a elementelor nu constituie însă o condiție a seriei : elementele pot fi dislocate de un determinant care se intercalează în serie (între elementele seriei) :

Cînd mai încolo, numai iaca și fîntîna îngrijită de dînsa era plină pînă-n gură cu apă *limpede* ***cum îi lacrima***, *dulce și rece*, cum îi gheața (I. Creangă, *Fata babei și fata moșneagului*).

Seriile de coordonate pot fi nediferențiate sau diferențiate, după natura relației de coordonare din serie și după importanța elementelor coordonate. În seriile ***nediferențiate*** elementele stau în același plan, au aceeași valoare și importanță. Seriile nediferențiate caracterizează coordonarea *copulativă* și *disjunctivă*. Între elementele seriilor nediferențiate se creează o interdependență al cărei grad crește sau scade în funcție de conținutul elementelor coordonate și de indicii gramaticali de coordonare. În general, importanța egală a elementelor din seria nediferențiată face foarte labilă poziția elementelor în serie.

Seria ***nediferențiată copulativă*** este *polimembră*[1]. Elementele coordonate se asociază și se ordonează ca verigile unui lanț. Ceea ce dă unitate seriei copulative este faptul că toate elementele ei „se referă la un obiect comun, care se află în afara lor sau care rezultă din conținutul lor însuși"[2]. În seriile copulative care conțin părți de propoziție sau propoziții subordonate, unitatea rezultă, mai întîi, din funcțiunea identică a elementelor și, unde e cazul, din regentul lor comun, apoi din conținutul lor. Conjuncția copulativă poate crea și o anumită acomodare a unor funcțiuni eterogene :

Dă *cine poate și ce poate* (agent și obiect).

Lucrul se făcea *de către fiecare și la timp* (agent și împrejurare) (T. Arghezi, *Lina*).

Armă nu port, *ca să pot fi mai ușor și pentru că simt* că, de aproape, nu voi putea ucide niciodată (scop și cauză[3]) (Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război*).

Credem însă că o asemenea acomodare este posibilă numai datorită faptului că, în cazul celui de-al doilea element, se subînțelege determinatul. Avem în aceste situații, de fapt, serii copulative ale căror elemente sînt

---

[1] Termenul trebuie înțeles ca *virtualitate* : seriile copulative conțin adesea numai *două* elemente coordonate, sînt adică, în acest caz, *bimembre* ; dar există și posibilitatea asocierii unui *număr mai mare* de elemente într-o serie copulativă. Structura bimembră nu este deci specifică și exclusivă (așa cum vom vedea că se întîmplă în situația seriilor *diferențiate*), ci condiționantă numai în sensul numărului minimal de elemente conținute.

[2] I. Iordan, *lucr. cit.*, p. 688.

[3] Teza posibilității coordonării între elemente eterogene a fost formulată prima dată la noi și susținută de Mioara Avram, în *lucr. cit.*

BDD-A10402 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:58:55 UTC)

funcțiunile determinate, nu cele determinative: *dă* cine poate și [*dă*] cît poate; lucrul *se făcea* de către fiecare și [*se făcea*] la timp etc.

În seriile copulative care conțin propoziții principale unitatea o dă fie o împrejurare exterioară, fie comunitatea de subiect gramatical, fie numai înrudirea evidentă a conținuturilor exprimate. Unitatea de agent este foarte frecventă:

Și Radu, ca să scape, *a potcovit caii cu potcoava-ndărăt ș-a trecut dincolo, în Traxivania* (*Graiul nostru* I, 122).

Seria poate evoca un mic tablou; unitatea (de loc, în acest caz), rezultă din sudura fragmentelor care alcătuiesc tabloul:

Drumul era fără oameni, și cîmpurile înțeleniseră în liniște, ca-ntr-o taină (M. Sadoveanu, *Fîntîna dintre plopi*).

În exemplul următor, unitatea de timp, simultaneitatea acțiunilor și caracterul lor durativ, sînt subliniate de imperfectul ultimei propoziții:

Nu și-au spus nici o vorbă, s-au uitat unul la altul și ochiul strîmb al lui Tudor scînteia ca oțelul (M. Sadoveanu, *Dușmanii*).

Înrudirea dintre conținuturile exprimate de elementele coordonate este evidentă, de exemplu, în seria următoare:

El are să te întrebe și tu ai să-i răspunzi c-am apucat șleahul înainte către Timișești (M. Sadoveanu, *Cealaltă Ancuță*).

Criteriile unității seriilor copulative pot coexista. În exemplul următor, acțiunile executate de același subiect (de același agent) sînt înrudite (*a feri în laturi, a ocoli, a trece*), se succed și se desfășoară în același cadru:

Ea feri în laturi, mă ocoli în fugă și trecu iar spre baltă (M. Sadoveanu, *Fîntîna dintre plopi*).

Ceea ce leagă subordonatele într-o serie copulativă este nu numai identitatea funcțională și de regent, ci și unul sau mai multe din obiectele comune care asociază în general elementele în serii copulative. Astfel, înrudirea dintre acțiuni și unitatea de timp și de agent apar clare în exemplul următor:

Așa robia fu răsplata claselor de sus ale societății către clasele de jos *care le-au hrănit, le-au respectat totdeauna, le-au păstrat în poziția lor și au jertfit și muncă și bani și viață pentru patrie și libertate* (N. Bălcescu, *Istoria romînilor sub Mihai-vodă Viteazul*).

Nuanțele deosebite ale unor funcțiuni identice pot împiedica realizarea unei serii copulative. Circumstanțialul de timp și subordonata de aceeași natură din exemplul de mai jos nu se pot coordona din cauza lipsei de unitate sau de continuitate a conținutului lor (timpul, ca perioadă din zi, și momentul):

Ia, *mîine dimineață, cum s-a amiji de ziuă*, să te scoli și să apuci încotro-i vedea cu ochii (I. Creangă, *Povestea porcului*).

BDD-A10402 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:58:55 UTC)

Din aceeași cauză nu pot constitui serie copulativă cele două subordonate circumstanțiale de timp din exemplul următor (deosebite prin nuanță, iterativă pe de o parte, momentană pe de alta):

Însă vreau să vă spun că *de cîte ori se scoate din fabrică o mașină nouă, cum o văd pe picioarele ei adevărate,* c-a prins suflet și iese ca un tigru ce dă prima oară de lumină, uit de orice și mă bucur (Al. Sahia, *Uzina vie*).

În general, același lucru se întîmplă ori de cîte ori vorbitorul adaugă elementului fundamental un al doilea sau al treilea, cu intenția de a preciza o împrejurare, de a-l determina în timp sau spațiu: construcțiile sînt nu copulative, ci apozitive:

Estă v'o cinci ani dă cînd am fos ***pă Baltă,*** *pă moșie, la gura Ciulniții* (*Graiul nostru*, I, 132).

Relația copulativă fiind prin natura ei foarte slabă, seria lineară copulativă poate fi descompusă, prin izolarea elementelor. În poezie sau în proza beletristică izolarea este un procedeu stilistic ori afectiv [1]. Seria liniară discontinuă e ușor de reconstituit în cazul cînd elementele sînt părți de propoziție sau propoziții subordonate.

Orașul tot era *orb. Cu ferestrele* stinse. *Cu negure* înfășurîndu-l ca o scamă (C. Petrescu, *Întunecare*).

Eu mă duc așa cu nevasta asta. *Să-i țin de urît. Să-i arăt* unde-i casa comunei. *Să aibă și ea un avocat ș-un martor* (M. Sadoveanu, *Baltagul*).

În cazul unei serii copulative alcătuite din propoziții principale, izolarea duce la construcții sintactice independente. Seria este astfel anulată:

Trase zăvorul portiței nerăbdător ... Urcă scările într-o suflare. Aprinse lumina (C. Petrescu, *Întunecare*).

Congruența elementelor este mai puternică atunci cînd pauza este atenuată, cînd instrumentul grafic al izolării este punct și virgulă [2]:

Din nesfîrșite depărtări răzbăteau vibrările melancolice ale cornului, tot mai stînse; bătaia copoilor amuțise; sara venea (M. Sadoveanu, *În pădurea Petrișorului*).

Dacă indicele de coordonare este o conjuncție (nu însă *și* expletiv) seria rămîne realizată și cînd una dintre propoziții apare complet izolată, instrumentul grafic fiind punctul:

În vîrful plopilor, la fîntîna singuratică, lucea asfințitul. Iar în umbra de dedesubt sta Marga, cu mîna streșină la ochi (M. Sadoveanu, *Fîntîna dintre plopi*).

Lipsa conjuncției între două propoziții (care au aspect paratactic deci) poate crea dificultăți de interpretare: alcătuiesc cele două propoziții

---

[1] Vezi Gh. Bulgăr, *lucr. cit.*

[2] Seria, deși fragmentată, se realizează totuși gramatical. Gh. Bulgăr, în *lucr. cit.*, p. 173, numește acest aspect al izolării — *semiizolare.*

BDD-A10402 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:58:55 UTC)

o serie copulativă sau nu? Rezolvarea e posibilă ținînd seama de ținuta pauzei, de intonație și, mai sezisabil, de natura dependenței semantice. În fraza: Și boii merg liniștiți: ei cunosc drumul (M. Sadoveanu, *Dușmanii*), intonația cade brusc înainte de două puncte; restul frazei este rostit în alt registru. Din punctul de vedere al dependenței semantice, a doua propoziție este cauza acțiunii din prima propoziție; raportul dintre propoziții este deci de subordonare: Și boii merg liniștiți, [căci] ei cunosc drumul.

Mai dificilă ni se pare situația propozițiilor apozitive[1], unde aparența de coordonare este mai înșelătoare, deoarece apozitiva stă în același plan cu determinatul:

Numai *un lucru* o doare amarnic pe Cucoana Ileana: *n-a fost de mult la București* (H. Papadat-Bengescu, *Cucoana Ileana*).

Alteori cele două propoziții alăturate formează o serie, însă nu una copulativă, ci una adversativă:

Cînd m-am pomenit *nu era domn în țară*, [ci] *era o comisie*, cînd era Goleștii (*Graiul nostru*, I, 118).

Credem că se creează numai aparențe serii copulative și atunci cînd propoziții interogative rostite de agenți diferiți sînt integrate, în vorbirea indirectă, într-o frază în care ele constituie dependentele nediferențiate ale unui verb de declarație comun:

Stînd așa la un loc cu atîția inși, l-au întrebat unul și altul: *cum îl cheamă, dincotro vine, încotro se duce, cu ce rost și daraveri* [este venit], *dacă are părinți și rude* (I. L. Caragiale, *Kir Ianulea*).

Seria ***nediferențiată disjunctivă***, enunțînd o opoziție contradictorie sau o alternativă, apare obișnuit cu structură bimembră, dar poate fi și polimembră:

N-auzi, măi băiete? *Ori vii înăuntru, ori pleacă acasă* (L. Rebreanu, *Răscoala*).

Îmi plutea pe dinainte cu al timpului amestic/*Ba un soare, ba un rege, ba alt animal domestic* (M. Eminescu, *Scrisoarea II*).

Ori îmi dai calul înapoi, ori mi-l plătești, ori te dau în judecată (*Gramatica limbii romîne*, Ed. Academiei R.P.R., II, 164).

Pentru că al doilea element este uneori ușor de înțeles, seria disjunctivă se poate întrerupe, prin reticență:

Da noi ce facem, măi creștini? *Șezătoare ori* ...? (L. Rebreanu, *Răscoala*).

---

[1] Vezi Mioara Avram, *Corespondența dintre propozițiile subordonate și părțile de propoziție*, în *Studii de gramatică*, I, 1956, p. 147 și urm.

BDD-A10402 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:58:55 UTC)

Iar întreabă pe jandarm : — *Să dau drumul copiilor ori . . .* ? (L. Rebreanu, *Răscoala*).

Seriile ***diferențiate*** sînt *bipartite*, în sensul că structura lor bimembră este singura posibilă. Cele două elemente în raport de coordonare stau pe planuri diferite : prin conținutul sau și prin forma lui al doilea element al seriei este dependent de corelativul lui, anterior. Seriile diferențiate caracterizează coordonarea *adversativă* și *conclusivă* :

Multe flori sînt, dar puține / Rod în lume o să poarte (M. Eminescu, *Criticilor mei*).

Grigore știa bine că prin părțile acestea nu s-a întîmplat încă nimica *și de aceea minciunile îl supărau* (L. Rebreanu, *Răscoala*).

Seriile diferențiate fac trecerea spre subordonare[1]. Se poate vorbi chiar de o echivalență între seriile bipartite care conțin propoziții și unele construcții cu raport de subordonare. Concesiva sau regenta unei concesive pot fi transformate în propoziții adversative[2] :

Fetele *atunci* au luat altă vorbă, *cu toate că din inima lor nu s-a șters purtarea necuviincioasă a spînului* (> Fetele atunci au luat altă vorbă, *dar din inima lor nu s-a șters purtarea necuviincioasă a spînului*) (I. Creangă, *Harap Alb*).

Cu toate că se desprimăvărase, *era vreme mohorîtă, cu cerul ca de plumb* (L. Rebreanu, *Răscoala*) (> Se desprimăvărase, *dar era vreme mohorîtă, cu cerul ca de plumb*).

Iar regenta unei cauzale poate deveni propoziție conclusivă :

Intervențiile făcute în atîtea rînduri la căpitănie n-au fost ascultate, deoarece o punte rezistentă costă mult (Al. Sahia, *Revoltă în port*) (> O punte rezistentă costă mult, *de aceea intervențiile făcute în atîtea rînduri la căpitănie n-au fost ascultate*).

Din cauza apropierii de subordonare, lipsa conjuncției într-o serie diferențiată creează mari dificultăți de interpretare :

Dă-o încolo de moșie acuma ! făcu Gogu. *O ai arendată, lasă pe arendaș* să se descurce cu țăranii (L. Rebreanu, *Răscoala*).

Grupul sintactic subliniat poate fi interpretat [deoarece (dacă)] „ o ai arendată, lasă pe arendaș. . .” sau „o ai arendată, [deci] lasă pe arendaș. . . ” Exemplul pune în valoare rolul intonației și al pauzei în

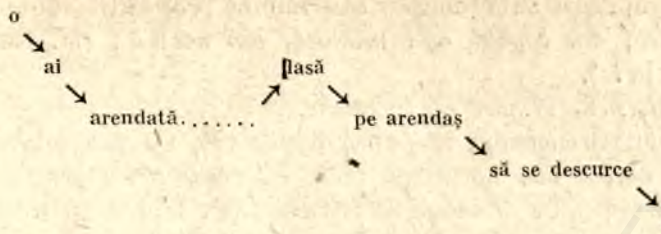
---

[1] Vezi Al. Graur, *lucr. cit.*, p. 129—130.

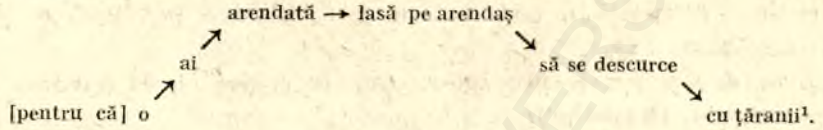
[2] Vezi G. Dragomirescu, *Sintaxa și stilistica propozițiilor independente*, Brașov, 1939, unde problema este analizată pe larg și subtil. Cf. *Gramatica limbii române*, Ed. Acad. R.P.R., II, 279 și Al. Graur., *lucr. cit.*, p. 130. De aceea, N. I. Barbu, în *Sintaxa limbii române după metoda istorico-stilistică* (București, 1944, p. 138—139) numește asemenea concesive „subordonate adversative“.

BDD-A10402 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:58:55 UTC)

definirea raportului real. În ultima interpretare (serie diferențiată) construcția se rostește :

Considerînd prima propoziție cauzală (sau condițională), construcția trebuie rostită :

Apropierea de subordonate justifică existența a două adversative după o principală. Adversativa intermediară se subordonează primei propoziții și se supraordonează celei de-a treia într-un fel care amintește subordonata regentă :

Ograda se umplu de jivine, *însă fata nu se sperie*, ci le spală pe toate.

Deși numai cu trei propoziții, construcția conține de fapt două serii adversative, în care elementul intermediar apare de două ori, o dată ca adversativ, a doua oară ca element corelativ al altei adversative :

a) Ograda se umplu de jivine, *însă fata nu se sperie.*

b) *Fata nu se sperie* [de jivine], ci le spală pe toate.

Prima serie este echivalentă cu o frază construită prin subordonare, conținînd o concesivă ; a doua serie nu este convertibilă.

Deși ograda se umplu de jivine, fata nu se sperie, ci le spală pe toate.

Construcția dovedește existența a două relații distincte în care intră propoziția intermediară : supraordonare (față de elementul anterior) și coordonare adversativă (față de propoziția care o urmează) :

a) Deși ograda se umple de jivine, *fata nu se sperie.*

b) *Fata nu se sperie* [de jivine], ci le spală pe toate.

Prin aceasta se probează și existența, în construcția inițială, netransformată, a *două* serii adversative.

---

[1] Trebuie să precizăm că echivalența pe plan *logic* a două construcții sintactice nu însemnează și identitatea lor funcțională. Criteriul folosit pentru diferențierea *gramaticală* a celor două raporturi posibile din exemplul nostru (intonația) este operant numai în situația cînd construcția este *rostită*. De aceea, sub aspectul grafic sînt valabile amîndouă interpretările.

BDD-A10402 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:58:55 UTC)

Seriile diferențiate pot conține orice fel de elemente : propoziți principale (ca în exemplele de mai sus), părți de propoziție, părți d propoziție și propoziții subordonate sau numai propoziții subordonate

Ești *săracă, dar bogată*, ești *mîhnită, dar senină* ! (M. Eminescu *De ce să mori tu* ?).

Om *cinstit, prin urmare de încredere.*

Dragul meu Greuceanu, răspunse împăratul, nu pot schimba nic o iotă, nici o ciortă din hotărîrea mea. Și aceasta *nu pentru altceva ci numai și numai pentru că voiesc să fiu drept* (P. Ispirescu, *Greuceanu*)

Blestemul părinților *pe care nu-i asculta, ci îi tot necăjea*, a făcut-o să fie gheonoaie (P. Ispirescu, *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără d moarte*).

Seriile diferențiate adversative și conclusive pot apărea și sub aspect discontinuu :

L-au dus joimirii spre hotar. Dar la craiul leșesc n-a mai ajun (M. Sadoveanu, *Orb sărac*).

Cununia cu cocoana Irinuța ai pus-o măria-ta în luna aprilie, în săptămîna luminată, după sfintele Paști. Deci aceasta este însoțirea cea bună și adevărată, după zodie (M. Sadoveanu, *Balaurul*).

Și conjuncția adversativă poate crea o anumită acomodare a unor elemente eterogene :

A ajuns *la gară, însă tîrziu.*

*

Coordonarea complexă. Numim coordonare complexă coordonarea dintre serii sau dintre serii și elemente neintegrate. Grupulu sintactic astfel constituit îi spunem **complex** de termeni coordonați Într-un complex relațiile sînt bilaterale : pe de o parte intră în raport de coordonare elementele din serii, pe de altă parte seriile între ele sau seriile cu elemente neintegrate în serii. Natura relației de coordonare din serii poate fi identică cu natura raportului de coordonare dintre serii — sau poate fi diferită. Situațiile din limbă sînt foarte variate. Nevoia unei sistematizări, punctul de vedere metodologic deci, ne impune restrîngerea bogăției de combinații posibile și existente la formele de bază ale structurii complexelor de coordonate, la tipurile fundamentale de complexe.

Ceea ce constituie complexul ca atare este relația de coordonare dintre serii sau dintre serii și elementele neintegrate în serii, relație pe care o numim *fundamentală*. De obicei, într-un complex există o singură relație fundamentală. După natura acesteia și după valoarea termenilor coordonați, complexele pot fi, ca și seriile, nediferențiate și diferențiate. Complexul este ***nediferențiat*** cînd relația fundamentală este *copulativă*

BDD-A10402 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:58:55 UTC)

sau *disjunctivă*, valoarea termenilor coordonați fiind egală; complexul este *diferențiat*, cînd relația fundamentală este *adversativă* sau *conclusivă*, termenii coordonați avînd însemnătate diferită. Complexul care cuprinde *două* relații fundamentale, de același tip sau de tipuri diferite, este un complex *dublu*.

Complexul *nediferențiat copulativ* este mai greu de analizat cînd relația din serii este tot copulativă. În acest caz trebuie să avem în vedere că elementele se grupează în serii, în cadrul complexului, după criteriile amintite mai înainte, la seriile neintegrate în complexe (unitate de subiect gramatical, înrudire semantică, o împrejurare exterioară...). În exemplul de mai jos cele două serii ale complexului analizează din puncte de vedere deosebite compoziția agentului[1]; complexul are structura (1—2—3) — (1—2)[2]:

Munteni[1], *moldoveni*[2] *și ardeleni*[3], *soldați*[1] *și căpitani*[2] se luptară toți ca niște eroi (N. Bălcescu, *Istoria romînilor sub Mihai-vodă Viteazul*).

În complexul următor, alcătuit dintr-un element și o serie, cei doi termeni coordonați marchează direcțiile intenției fundamentale; complexul are structura 1 — (1 — 2):

Beau, închină /*Pentru țara*[1] lor romînă,/ *Pentru turme*[1] *și păstori*[2] (D. Bolintineanu, *San-Marina*).

Cînd elementele sînt propoziții, situațiile sînt mai clare. Gruparea propozițiilor din fraza de mai jos este determinată de trecerea de la un agent la altul; complexul are structura (1—2) — (1—2):

Ne-a ucis[1] *și ne-a usturat*[2] *acesta*; *ne-au ucis*[1] *și ne-au usturat*[2] *alții după dînsul*, pînă ce am căzut sub călcîiul lui Mihalache Sturza voievod (M. Sadoveanu, *Nada Florilor*).

Criteriul de constituire a complexului este același în fraza următoare, mai simplă, unde relația se stabilește între o propoziție și o serie; structura complexului este 1 — (1—2):

Acolo nu ne bate[1] *nimeni și bunicuța are*[1] *să plîngă și are*[2] *să se bucure* că am venit (M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*).

În complexele mai largi gruparea elementelor în serii poate fi determinată de mai multe cauze. Exemplul următor este ilustrativ în această direcție: primele două serii se constituie pe baza unor împrejurări de timp diferite, marcate de circumstanțiale temporale care determină seria întreagă; cea de-a treia serie se deosebește de primele două prin agent,

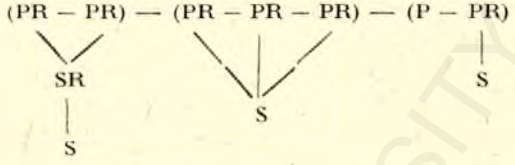
---

[1] S-a vorbit într-un caz ca acesta de „două subiecte multiple" (vezi *Limba română*, 1/1957, p. 98).

[2] Vom marca mai departe, convențional, prin — relația copulativă, prin ↔ relația disjunctivă, prin ← relația adversativă și prin → relația conclusivă.

BDD-A10402 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:58:55 UTC)

dar legătura semantică dintre ea și seria anterioară ei este mai puternică (prin înrudirea directă dintre acțiuni) decît legătura dintre primele două serii. Complexul realizează o unitate superioară: totul se raportează la o împrejurare comună, la o anumită activitate care se desfășoară în același loc, cu același grup uman, în vederea aceluiași scop, îndrumată de același om. Pentru a ușura înțelegerea gramaticală a complexului și pentru a se vedea felul în care complexul se integrează în frază, înscriem mai întîi schema frazei întregi:

Complexul are deci structura (1—2) — (1 — 2—3) — (1—2):

Cînd ne învăța cum să spunem poeziile eroice, *vorbea*[1] *tare și înălța*[2] *brațul drept în sus*; cînd cîntam în cor, *lovea*[1] *diapazonul de colțul catedrei, îl ducea*[2] *repede la urechea dreaptă și încruntînd puțin*[3] *din sprîncene, dădea*[1] *ușor tonul*: laaa!; *iar băieții răspundeau*[2] *într-un murmur subțire și așteptau cu ochii ațintiți la mîna lui*, care dintr-o dată se înălța (M. Sadoveanu, *Domnu' Trandafir*).

Complexul ***nediferențiat disjunctiv*** exprimă opoziția sau alternativa dintre serii sau dintre serii și elemente neintegrate în serii. De obicei structura seriilor este copulativă. Caracterul copulativ al relației *din* serii și cel disjunctiv al relației *dintre* serii (al relației fundamentale) reliefează pregnant complexul ca unitate distinctă, deosebirea de natură a relațiilor fiind în același timp și un mijloc de înțelegere fără greșeală a structurii complexului. Într-un prim exemplu (pe care l-am mai folosit) complexul conține două serii alcătuite din părți de propoziție; structura lui este (1—2—3) ↔ (1—2):

Nu se însoară decît numai atunci cînd găsește o zestre după placul lui, fără să se turbure dacă femeia cu care-și leagă soarta este *june*[1], *frumoasă*[2] *și crescută*[3] *bine sau slută*[1] *și depravată*[2] (N. Filimon, *Ciocoii vechi și noi*).

Următorul complex, alcătuit din propoziții, are structura (1—2—3)↔1 (adică o serie în raport de coordonare cu un element neintegrat):

Sam: Și călătorii? Pavel: *Glumesc*[1] *și cîntă*[2] *și rîd*[3] *— ori dorm*[1]... (G. M. Zamfirescu, *Sam*).

BDD-A10402 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:58:55 UTC)

Elementul neintegrat poate preceda seria; structura complexului următor este $1 \leftrightarrow (1-2)$:

Oare ochii ei o mînt^{1}*/Sau aievea-i adevăru-i*^{1}*?* (M. Eminescu, *Povestea teiului*).

Relația din serii nu este, evident, exclusiv copulativă. Se pot crea complexe disjunctive, de exemplu, din serii diferențiate. În următoarele două exemple structura complexelor este identică, se coordonează disjunctiv două serii adversative[1]: $(1 \leftarrow 2) \leftrightarrow (1 \leftarrow 2)$; le deosebește doar natura elementelor care compun seriile:

Ori frumoasă^{1}*, dar săracă*^{2}*; ori slută*^{1}*, dar bogată*^{2}*...*

Ori să se revizuiască, primesc! *dar să nu se schimbe nimica*; *ori să nu se revizuiască*, primesc! *dar atunci să se schimbe pe ici pe colea și anume în părțile... esențiale* (I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*, după *Gramatica limbii romîne*, Ed. Academici R.P.R., II, 166).

Complexul ***diferențiat*** cere mai multă discuție, dar structura lui este mai concludentă.

În cadrul complexului ***diferențiat adversativ*** opoziția se creează între două serii sau între o serie și un element neintegrat. Ideea de opoziție poate fi exprimată astfel de o serie sau de un element. Cînd elementul este cel care enunță opoziția, corelativul lui în complex este totdeauna o serie. În acest caz elementul se referă nu la un singur element din seria corelativă, adică la elementul imediat anterior lui, ci la conținutul seriei întregi. În exemplul următor complexul are structura $(1-2) \leftarrow 1$:

Fulgii de gheață îl loveau^{1} *în ochi, îl orbeau*^{2}*, dar el înainta*^{1} *statornic, clătinîndu-se sleit* (P. Dumitriu, *Vînătoare de lupi*).

Valoarea de serie a primelor două coordonate și faptul că elementul de opoziție se referă la grupul întreg, privit ca unitate sintactică, se verifică ușor prin convertirea complexului adversativ într-o construcție cu raport de subordonare, procedeu folosit și mai înainte. Rezultatul transformării este o frază cu structura schimbată, în care elementul de opoziție devine propoziție principală regentă, iar elementele seriei corelative — două subordonate concesive care-și păstrează caracterul de serie (S—S). Faptul că cele două subordonate formează o serie și au același regent (fostul element de opoziție) demonstrează legătura, în situația complexului netransformat, dintre elementul de opoziție și grupul *întreg* constituit în serie corelativă:

Deși fulgii de gheață îl loveau în ochi, îl orbeau, el înainta statornic, clătinîndu-se sleit.

---

[1] Sînt identice adică atît relațiile din serii, cît și relațiile fundamentale (dintre serii).

BDD-A10402 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:58:55 UTC)

Cînd opoziția este enunțată de o serie, corelativul acesteia în complex poate fi un element neintegrat sau o altă serie. În exemplul următor corelativul seriei care enunță opoziția este un element; complexul are structura 1←(1—2—3):

La tîmple mi s-a strîns[1] *părul cărunt /Ca sarea din adîncul ocnei scoasă*[1], */Dar tînăr sînt*[2], *același încă sînt/, /Pe inima mea bruma nu se lasă*[3] (M. Beniuc, *Furtuni de primăvară*).

O verificare cu scop similar este posibilă și aici, prin același procedeu. Rezultatul convertirii complexului într-o construcție cu raport de subordonare este o frază cu structura schimbată, în care elementul corelativ devine propoziție concesivă cu triplu regent, dependentă adică de cele trei propoziții ale seriei care enunțase opoziția. Faptul că propozițiile principale regente au toate același determinant, demonstrează, pe de o parte, existența seriei ca atare, apoi legătura, în situația complexului netransformat, dintre seria de opoziție considerată ca grup unitar și elementul corelativ:

Deși la tîmple mi s-a strîns părul cărunt, *eu sînt totuși tînăr, același încă sînt, pe inima mea bruma nu se lasă.*

Așadar, în amîndouă situațiile analizate mai sus — prin convertire seriile complexului și-au păstrat ființa ca atare, însă complexul a fost anulat de transformarea relației dintre serie și element: relația fundamentală de coordonare a devenit raport de subordonare, iar termenul corelativ — din coordonat — a ajuns subordonat; dar tocmai acest lucru probează legătura dintre serie, ca tot unitar, și elementul neintegrat.

În exemplul care urmează opoziția este enunțată de o serie, iar corelativul acesteia este tot o serie. Opoziția este contradictorie, ireductibilă la raport concesiv: se opun, foarte grăitor, două cauze aparente, altor două cauze, reale. Prin urmare, elementele se grupează în serii pe baza conținutului lor, iar contradicția rezultă din raportarea întregului conținut al unei serii la întregul conținut al celeilalte serii (1—2)←(1—2):

Și ne-o da această învățătură *nu pentru că*[1] *trebuia și pentru că i se plătea*[2], *dar pentru că*[1] *avea un prisos de bunătate în el și pentru că în acest suflet*[2] *era ceva din credința și din curățenia unui apostol* (M. Sadoveanu, *Domnu' Trandafir*).

Este posibil ca unul din termenii coordonați să țină de două complexe, într-o situație asemănătoare cu aceea a elementului intermediar din seriile adversative conjugate: termenul intermediar este în același timp adversativ al corelativului anterior și corelativ al adversativului de după el. Reluăm un exemplu pe care, la coordonarea simplă, l-am

BDD-A10402 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:58:55 UTC)

redus la proporțiile de serie — tocmai pentru a face mai lămurită trecerea de la serie la complex:

Ograda se umpluse și pădurea fojgăia de-o mulțime de balauri și de tot soiul de jivine mici și mari; însă fata nu se sparie, ci le ie pe cîte una și le lă și le îngrijește (I. Creangă, *Fata babei și fata moșneagului*).

După cum se observă, termenul intermediar a rămas același, elementul: *însă fata nu se sparie*; ceilalți doi termeni sînt însă, aici, serii. Structura celor două complexe conjugate, îngemănate, cu elementul neintegrat comun este (1—2)←1‿1←(1—2—3):

a) *Ograda se umpluse*[1] *și pădurea fojgăia*[2] *de-o mulțime de balauri și de tot soiul de jivine mari și mici, însă fata nu se sparie*[1].

b) *Fata nu se sparie*[1], *ci le ie*[1] *pe cîte una și le lă*[2] *și le îngrijește*[3].

Relația copulativă din serii nu este singura posibilă în cadrul complexului adversativ. În exemplul următor seria care enunță opoziția este disjunctivă; complexul are structura 1←(1↔2):

De plecat, pleacă[1], *însă sau nu ajunge la timp*[1], *sau nu ajunge de loc*[2] (*Gramatica limbii române*, Ed. Academiei R.P.R., II, 165).

Mai rar, complexul adversativ poate fi alcătuit și din părți de propoziție. Structura celui de mai jos este (1—2)←1:

Era, profesorul nostru, om *aspru*[1] *și întunecat*[2], *dar drept*[1].

În complexul ***diferențiat conclusiv*** termenul de concluzie poate fi un element sau o serie. Ca și în cazul complexelor adversative, dacă elementul enunță concluzia, corelativul lui este totdeauna o serie. Elementul de concluzie se referă adică nu numai la elementul imediat anterior lui, ci la conținutul global al seriei din care acesta din urmă face parte. Complexele următoare au structura (1—2)→1:

A făcut totul *fără voia*[1] noastră *și fără știrea*[2] părinților, *deci fără consimțămîntul*[1] celor care aveau, singurii, dreptul să i-l dea.

A făcut totul *fără să-i fi îngăduit*[1] *școala și fără să știe*[2] *părinții, deci fără*[1] *să fi avut consimțămîntul celor autorizați.*

Cînd concluzia este enunțată de o serie, corelativul acesteia poate fi un element sau tot o serie. Situațiile sînt, încă o dată, asemănătoare cu acelea întîlnite la complexul adversativ. Structura seriilor este, și aici, indiferentă. În complexul următor seria este disjunctivă 1→(1↔2):

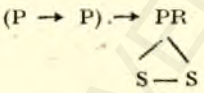
Nu-i rămîne[1] *nici o posibilitate de victorie, deci ori se supune*[1], *ori moare*[2] (*Gramatica limbii române*, Ed. Academiei R.P.R., II, 165).

BDD-A10402 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:58:55 UTC)

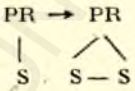
Structura seriei poate fi chiar conclusivă. Complexul ilustrativ are structura (1→2)→1 :

N-aveam dinții Zgripțuroaicii din poveste și, prin urmare, nu puteam sfredeli stînca răsărită în calea mea, spre a trece mai departe; de aceea hotărîi să mă opresc și să-mi fac aci zilnicul și obișnuitul meu popas (C. Hogaș, *În munții Neamțului*).

Elementul enunță deci concluzia ideii cuprinse în întreaga serie corelativă. Faptul se poate verifica, transformînd seria. Rezultatul este următorul : elementul adversativ integrat în serie devine regent, iar corelativul lui — subordonată circumstanțială cauzală ; unul din raporturile conclusive ale complexului este astfel anulat, relația conclusivă rămasă stabilindu-se numai între doi regenți care alcătuiesc o serie. Fraza întreagă, a cărei structură inițială fusese

are transformată, structura

Complexul a dispărut, în locul lui rămînînd doar o serie[1] (1→2) :

Pentru că n-aveam dinții Zgripțuroaicei din poveste, *nu puteam sfredeli stînca răsărită în calea mea, spre a trece mai departe, de aceea hotărîi* să mă opresc și să-mi fac aici zilnicul și obișnuitul meu popas.

Coexistența aspectului nediferențiat și diferențiat în complexul *dublu* trebuie înțeleasă în felul următor : ideea de opoziție sau de concluzie, enunțată de obicei de un element sau de o serie, se referă nu numai la seria imediat anterioară, ci la un grup de serii sau de serii și elemente neintegrate. Considerată izolat, partea corelativă a termenului de opoziție sau de concluzie se prezintă ca un complex nediferențiat. De aceea relația fundamentală într-un asemenea complex este dublă : pe de o parte putem vorbi despre relația fundamentală dintre seriile complexului nediferențiat, pe de alta — despre relația fundamentală dintre complexul nediferențiat și termenul de opoziție sau de concluzie. Primul exemplu ilustrativ conține un termen de opoziție (termenul fiind un element) ; structura complexului este [(1—2)—(1—2)]←1 :

[1] Facem abstracție de seria copulativă a subordonatelor, care iese în afara complexului, deci în afara discuției noastre. În privința rezultatului transformării, putem spune, mai simplu, că relația fundamentală, prin anularea complexului, a devenit relație dintre elemente.

BDD-A10402 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:58:55 UTC)

Unii stăteau încovoiați și aș[2]teptau, alții se agi[1]tau și discu[2]tau aprins, dar nimeni nu lua[1] vreo hotărîre.

Al doilea exemplu conține un termen de concluzie (de data aceasta termenul fiind o serie), iar structura complexului este [(1←2)—(1—2)]→ (1—2) :

Îl prevenisem, dar nu m-a ascul[2]tat, apoi a ple[1]cat singur și s-a răt[2]ăcit de aceea am întîrzi[1]at așteptîndu-l și n-am mai aju[2]ns la timp.

Specificul complexului dublu este deci existența a *două* relații fundamentale. De regulă, relațiile fundamentale care coexistă sînt, ca mai sus, o relație nediferențiată și o alta diferențiată. Complexul dublu poate fi construit însă și pe două relații fundamentale de același tip. În exemplul următor, amîndouă relațiile fundamentale sînt diferențiate; complexul are structura 1←[(1—2)→1] :

Alergasem[1] cît putusem, *dar boala din urmă îmi leneviși*[1] *mușchii, îmi scurtase*[2] *respirația, de aceea tot n-am aju*[1]*ns la timp.*

Și complexele pot apărea sub aspect discontinuu. În exemplul următor structura complexului este (1—2—3—4)←(1—2) ; seria care enunță opoziția (complexul este adversativ) e izolată :

Răducan Chioru înțelegînd, a căs[1]*cat mare ochiul și-a urlat*[2] *la oameni și la slujitori*[3]; *a căutat*[4] *scăpare în laturi, a căutat scăpare înainte. Dar hoțul și prietinul acesta al meu l-au luat*[1] *în piepturile cailor și l-au dărî*[2]*mat* (M. Sadoveanu, *Județ al sărmanilor*).

*

Coordonarea contextuală. În coordonarea contextuală cel puțin unul dintre termenii coordonați se deosebește de termenii discutați pînă aici (*elemente* — care intră în compoziția seriilor — și *serii* — care intră în compoziția complexelor —) prin structură și importanță ; este vorba de o *frază* sau de un *grup de fraze*. Natura celuilalt termen coordonat este indiferentă (element, serie sau tot frază ori grup de fraze), după cum indiferentă este și natura raportului pe baza căruia este construită fraza sau sînt construite frazele din grup (coordonare, subordonare, ori și una și alta). Relația contextuală este unică, asemănîndu-se într-un fel cu relația din serii (raport de coordonare, de regulă, între doi termeni) și deosebindu-se de relația contextuală (bilaterală, după cum s-a mai spus). Grupul sintactic rezultat din coordonarea contextuală este *contextul coordonat*. Într-un context coordonat relația contextuală este de obicei *copulativă*, *adversativă* sau *conclusivă*. Relația contextuală *disjunctivă*

BDD-A10402 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:58:55 UTC)

este mai rară, deoarece pregnanța opoziției categorice sau a alternativei nu îngăduie extinderea pe spații mari.

Relațiile contextuale pot fi și de natură stilistică[1]. Noi ne referim aici numai la raporturi marcate gramatical de conjuncții. S-a vorbit în asemenea cazuri de „conjuncții la începutul unei fraze"[2] sau chiar de „fraze coordonate"[3].

În sfîrșit, natura relației contextuale nu îngăduie contopirea factorilor coordonați într-o unitate sintactică, într-o frază unică. Trebuie să deosebim de aceea termenul izolat — care intră în compoziția unei serii discontinue sau a unui complex discontinuu — de termenul de relație contextuală — care, deși tot izolat, nu poate fi integrat în construcția anterioară lui, ca parte sau membru al ei. În exemplul de mai jos avem numai aparent de-a face cu o frază adversativă (față de alta); în realitate textul conține o serie adversativă discontinuă, ale cărei elemente sînt două regente[4]:

Ilie ajunse în sat, cum ajunsese cu o lună sau două înainte, într-o zi de toamnă, Filip. *Dar nu găsi* cui să se plîngă (P. Dumitriu, *Vînătoare de lupi*).

Cu totul alta este situația în textul următor, unde ideea întreagă este organizată antitetic, pe două planuri mari care se opun: dezintegrării fizice personale, contopirii lui în materie, poetul le opune împietrirea iubitei în frumusețe și tinerețe veșnică, prin desprindere de materie și de legile ei și prin uitare. Relația contextuală este adversativă:

Cu fața spre părete mă lasă prin străini,
Să-nghețe sub pleoape a ochilor lumini.
Și cînd se va întoarce pămîntul în pămînt,
Au cine o să știe de unde-s, cine sînt?
Cîntări tînguitoare prin zidurile reci
Cerși-vor pentru mine repaosul de veci;
Ci eu aș vrea ca unul, venind de mine-aproape,
Să-mi spue al tău nume pe-nchisele-mi pleoape;
Apoi, de vor, m-arunce în margine de drum...
Tot îmi va fi mai bine ca-n ceasul de acum.
Din zare depărtată răsar' un stol de corbi,
Să-ntunece tot cerul pe ochii mei cei orbi,
Răsar' o vijelie din margini de pămînt,
Dînd pulberea-mi țărînii și inima-mi la vînt...
Ci tu rămîi în floare ca luna lui April

---

[1] Vezi T. Vianu, *Contexte legate și nelegate din punct de vedere stilistic* în, *Problemele metaforei și alte studii stilistice*, ESPLA, 1957, p. 157 și urm.

[2] I. Iordan, *lucr. cit.*, p. 690 și *Gramatica limbii romîne*, Ed. Acad. R.P.R., II, p. 161, 166.

[3] I. Iordan, *lucr. cit.*, p. 690 și 693.

[4] Să se compare și cu situația complexelor discontinui (p. 21).

BDD-A10402 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:58:55 UTC)

Cu ochii mari și umezi, cu zîmbet de copil,
Din cît ești de copilă să-ntinerești mereu,
Și nu mai știi de mine, cum nu m-oi ști nici eu.

(M. Eminescu, *Despărțire*)

Adeseori în poezia socială sau în general în poezia de idei, ultima parte a poeziei este concluzia — marcată gramatical — a unei argumentații poetice anterioare; relația este conclusivă:

. . . . . .
Și de-aceea de-azi 'nainte poți să nu mă mai întrebi
De ce ritmul nu m-abate cu ispita-i de la trebi,
De ce dorm îngrămădite între galbenele file,
Iambii suitori, troheii, săltărețele dactile. . .

(M. Eminescu, *Scrisoarea II*).

Relația contextuală copulativă este mai frecventă, cu consecințe stilistice, ca în contextul următor, unde raportul gramatical sudează trei elemente ale unui tablou sublim:

Firea toată părea cuprinsă de o solemnă încremenire și florile răzlețe, care însuflețeau întinderea cu multe fețe a prundișului mort, sfioase și nemișcate, își înclinau spre pămînt fruntea lor strălucită, sub greutatea scînteietoare a bobițelor de rouă. . . Ai fi zis că fecioarele își plecau cu ovlavie spre închinare, în tempul sfînt al naturii, capul lor virginal în fața celui atotputernic. . .

Iar spre tăriile cerului înalt, ca și atîtea făclii aprinse de făptură în cinstea ziditorului său, se rîdicau drepte și neclintite, vîrfurile ascuțite ale brazilor, poleite de întăile raze ale soarelui curat și răce. . .

Și glasul de pretutindeni al tăcerii sfinte și neturburate, ca și-o cîntare umilită de laudă, izvorîtă din adîncul inimii neprihănit al firii, se îndrepta, în accente misterioase, către îndurarea fără de hotare a celui prea-înalt (C. Hogaș, *În munții Neamțului*).

Concluzii. Lucrarea de față și-a propus să prezinte formele pe care le ia raportul de coordonare în funcție de natura factorilor coordonați.

1. Forma primă și cea mai răspîndită în limbă este aceea a relației *dintre elemente*; în general e forma pe care o au în vedere gramaticile și practica școlară cînd definesc raportul de coordonare și cînd stabilesc variantele acestuia (copulativ, adversativ, disjunctiv și conclusiv). Grupului realizat prin coordonarea a două sau mai multe elemente i-am spus *serie*, înțelegînd prin aceasta unitatea *elementară* constituită pe baza raportului de coordonare. Forma relației dintre elementele unei serii am

BDD-A10402 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:58:55 UTC)

numit-o *coordonare simplă*. Deşi în studierea variantelor raportului de coordonare ordinea consacrată este cea notată mai sus, am deosebit, conducîndu-ne după natura relaţiei din serie şi după gradul de importanţă al fiecărui element, două categorii de serii: — *nediferenţiate*, cu elemente de aceeaşi valoare, şi — *diferenţiate*, cu elemente de valori diferite. Am constatat astfel că relaţia disjunctivă este mai apropiată de cea copulativă, după cum relaţia adversativă are mai multe puncte de contact cu cea conclusivă.

2. Forma următoare, aceea a relaţiei *dintre serii* sau *dintre serii şi elemente neintegrate în serii*, n-a fost consemnată de gramatici. Grupului sintactic realizat dintr-o asemenea relaţie i-am spus *complex*, înţelegînd prin aceasta *a doua* unitate sintactică constituită pe baza raportului de coordonare, avînd ca specific relaţia bilaterală: pe de o parte relaţia *elementară* din interiorul seriilor, pe de alta relaţia *fundamentală* dintre serii sau dintre serii şi elemente neintegrate. Forma relaţiilor într-un complex am numit-o *coordonare complexă*. Luînd în consideraţie natura relaţiei fundamentale şi valoarea termenilor coordonaţi, am deosebit două categorii de complexe — *nediferenţiate* şi *diferenţiate*. Am constatat apoi că pot coexista, într-un complex, două relaţii fundamentale — diferite sau de acelaşi tip —, numind astfel de complexe — *duble*.

3. A treia formă, pe care gramaticile au amintit-o uneori, este aceea a relaţiei în care intră *fraze* sau *grupuri de fraze*. Rezultatul unui asemenea raport este *contextul coordonat*, care este şi unitatea superioară a grupurilor realizate prin coordonare. Forma relaţiilor de coordonare în care intră frazele, grupurile de fraze, am numit-o *coordonare contextuală*. Relaţia contextuală este în mod obişnuit *copulativă*, *adversativă* sau *disjunctivă*.

BDD-A10402 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:58:55 UTC)